

ועל "לא הודע" שלהם [שמסופק אם עבר עליהם בשוגג, כגון שאשתו ואחותו לפניו, ובא על אחת מהן ואינו יודע על איזו מהן בא], חייב אשם תלוי. [שכל עבירה שחייבים עליה חטאת קבועה (אם ודאי לו שעבר עליה), הרי במקרה שלא נודע לו, אלא הוא מסופק אם עבר או לא, מביא אשם תלוי. ונקרא "תלוי" משום שקרבן זה תולה ומגן עליו מן היסורים כל זמן שלא נודע לו שחטא, אבל אינו מכפר לו כפרה גמורה. ואם אחר כך נודע לו שחטא, מביא חטאת].

חויין מן המטמא מקדש וקדשיו, שאם יש לו ספק שמא נכנס למקדש בטומאת הגוף או שמא אכל קדשים כשהוא טמא בטומאת הגוף, אינו מביא אשם תלוי — מפני שהוא חייב על עבירה שכזאת, אילו ידע בודאי שעבר עליה, בקרבן [חטאת] עולה ויורד, [והיינו שהקרבן אינו קבוע אלא הוא תלוי בהישג ידו של המתחייב: העשיר מביא קרבן בהמה, העני מביא קרבן עופות והדל ביותר מביא מנחה מהסולת], ולכן אינו מביא אשם תלוי ב"לא הודע".

שכל שאינו מביא חטאת קבועה ב"הודע", [והיינו כשנודע לו שעבר בודאי], אינו מביא אשם תלוי ב"לא הודע", דברי רבי מאיר. [הסובר שחייב חטאת על כולם — אפילו המגדף].

וחכמים אומרים: אף המגדף אינו מביא חטאת ולא אשם תלוי. לפי שנאמר בפרשת חטאת הבאה על עבודה זרה (במדבר טו

ט) "תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה" — יצא מגדף, שאינו עושה מעשה, אלא מדבר, ודיבור לא חשיב מעשה!

גמרא:

ב-ב

והוינן בדברי התנא, שהדגיש כי מספר עונשי הכריתות הוא שלושים ושש: מנינא למה לי? והרי דיינו שיזכיר את שמות האיסורים שיש בהם כרת, ואנו יכולים בעצמנו למנותן?

אמר רבי יוחנן: ללמדנו, שאפילו אם עשאן כולן, לכל העבירות שנמנו במשנה, בהעלם אחת — שטעה בכולן באותו פרק זמן, וסבר שכולן מותרות, ומתוך כך עבר עליהן בשוגג, ולא נודע לו בין אחת לשניה שחטא — חייב חטאת נפרדת על כל אחת ואחת, הואיל והן עבירות חלוקות.

"העלם" היינו מצב של אי ידיעת האיסור. בין אם נעלם ממנו הדין — שאינו יודע שהתורה אסרה דבר זה [באופנים שלא חל הדין ש"אומר מותר" דינו כאנוס, וכמו שנתבאר בהערות], ובין אם נעלמה ממנו ידיעת המעשה — כגון שסבר שאשה זו היא אשתו ובא עליה ונמצאת שהיא אחותו.

ואמרו שאפילו עשאן ב"העלם אחד" — כי דוקא בהעלם אחד צריך להשמיענו שחייב חטאות נפרדות. אבל בהעלמות חלוקות — כגון שלאחר שעבר על האחת נודע לו שעבר

מבואר בסוגיא דשבת, שכל זה הוא לדעת רבי יוחנן וריש לקיש, אבל לרב ושמואל, בכל ענין חייב חטאת, וכדעת רבנן דמונבו. וכן פסק

הרמב"ם [שגגות ז ב] שחייב. ועיין עוד בבית הלוי תשובות הגר"ח מוולוז'ין ג.

את הקרבנות האמורים בהם, שלא די להם בטבילה והערב שמש כשאר טמאים. והם: זב וזבה, יולדת ומצורע. והשם "מחוסרי כפרה" הוא שם מושאל, שהם אינם מחוסרי כפרה אלא "מחוסרי טהרה", שעדיין לא הוכשרו לאכל קדשים ולהכנס למקדש] — **מניינא דארבעה — למה לי?**

ומבארין: כדי לאפוקי מדרבי אליעזר בן יעקב, דאמר: חמשה מחוסרי כפרה הוי!

דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: גר שהתגייר, הרי אף על פי שכבר מל וטבל, הוא נחשב "מחוסר כפרה", שאסור לו לאכול קדשים, עד שיזרק עליו הדם של קרבנו [שמחוייב להביא קרבן עולה כשמתגייר]. דכתיב (במדבר טו טו) "ככם — כגר יהיה", ודרשינן מהאי קרא (לקמן דף ט.) : מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והקרבת קרבן (כמפורש בסוף פרשת משפטים), כך גרים לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והקרבת קרבן.

ותנא קמא רצה ללמדנו שהוא אינו סובר כרבי אליעזר בן יעקב, ואחכי תנא מנין **ארבעה**, להשמיענו שגר אינו נחשב מחוסר כפרה. ואלולא שהיה מזכיר מנין בדבריו היינו יכולים לומר שהוא סובר כרבי אליעזר בן יעקב שאכן גר הוא מחוסר כפרה, ואף על פי שלא הזכירו, לפי שהתנא לא בא למנות את כל המקרים של מחוסרי כפרה, אלא רק חלקם, ושייר בדבריו מחוסרי כפרה אחרים שלא הזכירם. אבל השתא, כשאמר התנא את המספר "ארבעה", הוא בא לומר שיש רק מספר כזה של מחוסרי כפרה ולא יותר.

איסור, ואחר כך טעה ועבר על האיסור השני — אין בכך חידוש. לפי שהעובר בהעלמות חלוקות חייב חטאת על כל מעשה בנפרד, אפילו בעבירה אחת. כגון שטעה פעם אחת ועבר, ואחר כך נודע לו מהאיסור, ושוב טעה ועבר עליו. וכל שכן עבירות חלוקות שעשאו בהעלמות חלוקות.

ואף על פי שבאמת אין חיוב חטאת על כל השלושים ושש כריתות, שהרי המבטל קרבן פסח ומצות מילה אינו חייב חטאת משום שהן מצוות עשה, התנא הדגיש את המספר כדי ללמדנו שאם עבר בהעלם אחד על כל האיסורים שיש בהם חיוב חטאת, חייב חטאת נפרדת על כל אחד ואחד.

ותו הוינן בה: הא דתנן [שבת דף עג.]: אבות מלאכות של שבת ארבעים חסר אחת — מניינא למה לי?

ומבארין: התנא הדגיש את המנין כדי ללמדנו שאם עשאן כולן, את כל ל"ט אבות המלאכות של שבת, **בהעלם אחת — חייב חטאת נפרדת על כל אחת ואחת**. ואף על פי שכל המלאכות אסורות מחמת אותו איסור — מהלאו של "לא תעשה כל מלאכה", מכל מקום דורשים לקמן מפסוק שיש חיוב נפרד על כל אב מלאכה בפני עצמו. [והאחרונים דנו בהרחבה האם לכל מלאכה בשבת יש שם איסור בפני עצמו או שריבוי הכתוב מתייחס רק לחילוק חטאות. ועיין בספר תוצאות חיים].

ותו הוינן בה: הא דתנן (לקמן דף ח.): ארבעה "מחוסרי כפרה" הן [אנשים או נשים שהיו טמאים, ונטהרו, אלא שעדיין אינם טהורים לאכול בקדשים עד שיקריבו

מניינא למה לי?

ומבארין: משום דקא בעי למיתנא סיפא: נזיר שנטמא מביא רק קרבן אחד של נזיר טמא אפילו אם נטמא טומאות הרבה. שאסור לנזיר להטמא למתים, ואם נטמא סותר את מנין הימים הראשונים שמנה, ועליו להטהר מטומאתו על ידי הזאה מאפר פרה אדומה בשלישי ובשביעי, ולטבול ביום השביעי, כדרך כל טמאי מת. וביום השביעי הוא גם מגלח את ראשו. וביום השמיני מביא שתי תורים או שני בני יונה — אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש לאשם, ומתחיל למנות מחדש את ימי נזירותו. ואם נטמא טומאות הרבה מביא קרבן אחד על כולן, כפי שיתבאר בהמשך.

ומשכחת לה שיתחייב קרבן אחד בלבד על טומאות הרבה כגון שנטמא פעם אחת, ונטהר מטומאתו, וגילח ביום השביעי כדין, ובו ביום אירע דאיטמי בשביעי, ושוב מנה שבעה ימים עם הזיה וטבילה ותגלחת, וחזר ונטמא בשביעי, שלמרות שנטמא שלש פעמים מביא קרבן אחד בלבד.

ומני תנא דמתניתין? רבי יוסי ברכי יהודה היא. דאמר: נזירות דטהרה שמתחיל הנזיר למנות מחדש את ימי נזירותו אחרי שנטהר

והטעם של תנא קמא מפורש לקמן (דף ח:): — שגר לא נחשב בכלל מחוסרי כפרה משום שהקרבן שהוא מביא נועד להתירו לבא בקהל, ולא בכדי להתירו בקדשים או בכניסה למקדש⁽⁸⁾.

ותו שאלין: הא דתנן (לקמן דף ח:): ארבעה מביאין קרבן על הזדון כשגגה — מניינא למה לי?

ומבארין: כדי לאפקוי מדרבי שמעון, שלדבריו רק שלשה מביאים קרבן על הזדון כשגגה.

דתניא: רבי שמעון אומר: שבעת הפקדון [מי שתבעו ממנו להחזיר פקדון שהפקידו אצלו, וכפר שאינו אצלו, ונשבע על כפירתו לשקר, ודינו שחייב קרבן אשם על השבועה שכפר בפקדון] — לא ניתן זדונה לכפרה, ולכן מתכפר בקרבן אשם רק אם עבר בשוגג!

אהכי תנא ארבעה מביאין קרבן על המזיד כשוגג, לכלול בהם קרבן אשם על שבועת הפקדון במזיד.

תו שאלין: הא דתנן (לקמן דף ט:): חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה —

8. הרמב"ם ורבינו עובדיה מברטנורה [לקמן ב א] מפרשים, שרובן, החולקים על רבי אליעזר בן יעקב, אינו מעוכב מלאכול בקדשים עד שיביא כפרתו, ולכן לא שנה התנא גר עם מחוסרי כפרה, שאינו אסור אלא מלבוא בקהל עד שיביא קרבנו. אולם ביד החזקה [מחו"כ א ב] כתב שהוא אסור עדיין בקדשים עד שיביא קרבן גרות. והוסיף, מאחר ואיסור אכילתו

בקדשים אינו נובע ממה שהוא מחוסר כפרה כשאר המחוייבים בקרבן השנויים שם, אלא איסורו נובע ממה שהוא עדיין אינו ישראל גמור עד הרצאת דם הקרבן, משום כך לא יתכן למנותו עמהם יחד. וכן מבואר גם כן בדברי רש"י לקמן [ח ב] ובדברי התוס' כאן. ועיין בפרק שני הערה 1.

— החל מן יום השביעי [אחרי שהזהר וטבל וגילח], הוא דחייל עליה. ולכן נחשבות טומאות הרבה משום שחזר ונטמא מחדש אחרי שכבר התחיל ביום השביעי למנות נזירות דטהרה.

שביום השביעי לטהרתו, כיון שכבר נטהר מעיקר טומאתו, לאחר שמנה שבעה ימים, והזהר וטבל, שוב אין הוא אב הטומאה אלא טבול יום, שאסור רק באכילת תרומה עד צאת הכוכבים.

ומכל מקום, מביא רק קרבן אחד על הטומאות כולן, הואיל וכשנטמא בשנית [והיה צריך לחול עליו חיוב נוסף להביא קרבן מחמת הטומאה השניה], עדיין לא הגיע זמן הבאת קרבנותיו על הטומאה הראשונה שהוא היום השמיני, ולכן יוצא ידי חובתו בקרבן אחד על כל הטומאות. [עי' תוס' בנזיר דף יח.: ונראה שגם לשון רש"י כאן יש לפרש על דרך זו.]

[ומה שאמרו חזר ונטמא וחזר ונטמא משום שרצה לבאר הלשון "טומאות הרבה", דמשמע לפחות שלוש טומאות — רש"י].

דאי תימא שמשנה זו לפי רבי שחולק על רבי יוסי ברבי יהודה היא, כיון שרבי סובר דנזירות דטהרה עד יום השמיני [יום הקרבת קרבנותיו] לא חיילא עליה, אם כן היכי משכחת לה שיהיה חייב רק קרבן אחד על טומאות הרבה?

אי דנטמא בשביעי [ביום תגלחתו] וחזר ונטמא בשביעי, הרי באופן זה נחשב כאילו כולה חדא טומאה אריכתא היא, שהרי חזר ונטמא בזמן שעדיין לא חלה עליו מחדש נזירות דטהרה. ואינו נחשב כקרבן אחד על

טומאות הרבה, אלא כקרבן אחד על טומאה אחת.

ואי דנטמא בשמיני [ביום הקרבת קרבנותיו], ונטהר, ושוב חזר ונטמא בשמיני, הרי כיון דיצא ביום השמיני בשעה הראויה להביא בה קרבן על טומאתו הקודמת, והתחייב כבר עליה בקרבן נזיר טמא, ורק לאחר מכן חזר ונטמא, אם כן אינה מצטרפת הטומאה הקודמת לטומאה החדשה, הילכך חייב להביא קרבן על כל אחת ואחת!

אלא, שמע מינה: רבי יוסי ברבי יהודה היא.

ולכן הזכיר התנא מנין של חמשה שמביאים קרבן אחד על כמה חיובים, כדי שנדע שנזיר בכלל, וכרבי יוסי ברבי יהודה. ולא די במה שהזכיר נזיר בפירוש, כי לולא שהדגיש את המספר חמשה, יכולנו לומר שהמשנה היא כרבי, והוה אמינא שאין לגרוס נזיר במשנה.

מאי רבי? ומאי רבי יוסי ברבי יהודה?

דתניא: כתיב בנזיר שנטמא, ונטהר, (במדבר ו יא) "וקדש את ראשו [כשמתחיל למנות מחדש את ימי נזירות דטהרה] ביום ההוא", ודרשינן: **ביום הבאת קרבנותיו**, שהוא היום השמיני לטהרתו, מתחיל מנין ימי נזרו החדש, דברי רבי.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: ביום תגלחתו, שהוא היום השביעי לטהרתו, מתחיל המנין החדש של ימי נזירותו.

תו הוינן בהא דתנן (לקמן דף ט.): **המשנה מביאין קרבן** [חטאת] **עולה ויורד.** ואלו הם:

כבשה או שעירה. אלא שהנשיא מביא עליהן שעיר זכר לחטאת, במקום שעירה נקיבה שמביא ההדיוט, ונקרא "שעיר נשיא".

בית דין שטעו בהוראה, והורו להתיר את אחת העבירות שהיחיד מביא על עשייתן בשגגה כבשה או שעירה, מביאים פר לחטאת. וזהו הנקרא "פר העלם דבר של ציבור".

קרבן "עולה ויורד" בא לכפר על הנכנס למקדש או האוכל קדשים כשהוא טמא, [ועל אף שאלו הן שגגות של איסורים שיש בהן כרת במזיד, נשתנה דינן משאר שגגות כרת שבהן מביא חטאת קבועה].

וכן מכפר קרבן חטאת עולה ויורד על העובר על שבועת ביטוי או שבועת העדות [ובהן אין כרת]. ונקרא עולה ויורד משום שדינו משתנה בין עשיר לעני – עשיר מביא כבשה או שעירה, מי שאין ידו משגת להביא בהמה מביא עולת העוף, ומי שאין ידו משגת אפילו לעוף, מביא מנחת חוטא.

ושנינו במשנה במסכת הוריות (דף ח:): שבית דין שטעו והתירו אחת מהעבירות שיחיד חייב עליהן קרבן עולה ויורד, אינם חייבים להביא פר העלם דבר, משום שפר העלם דבר בא רק על הוראה מוטעית בעבירות שהיחיד מביא עליהן חטאת קבועה.

ובדין הנשיא נחלקו שם תנאים:

רבי יוסי הגלילי אומר שהנשיא פטור מלהביא חטאת על כל אותן עבירות שחייב עליהן ההדיוט קרבן עולה ויורד. וטעמו, משום שבפרשת עולה ויורד כתוב (ויקרא ה

א. הנשבע שבועת העדות [שהושבע על ידי חבריו שיבוא להעיד עבורו, וכפר בשבועתו וטען שאינו יודע עדות לחברו, ונמצא שקר].

ב. הנשבע שבועת ביטוי [שאסר על עצמו דבר בשבועה או שקיבל על עצמו בשבועה לעשות דבר מה, ועבר על שבועתו].

ג. טמא הנכנס למקדש או שאכל קדשים.

ד. ה. יולדת ומצורע כשנטהרים מטומאותם. [ונקרא קרבן עולה ויורד משום שעשיר מביא קרבנו ממין הבהמה שדמיה יקרים, ועני מביא מן העוף שדמיו פחותים].

מניינא דחמשה אלו שמביאים קרבן עולה ויורד – **למה לי?**

כדי להבין תירוץ הגמרא, יש להקדים מספר כללים בדיני חיוב חטאת.

בפרשת ויקרא נכתבו כמה פרשיות של קרבן חטאת. ביניהן: חטאת קבועה של יחיד, חטאת נשיא [המלך], ופר העלם דבר של ציבור. וכמו כן קרבן חטאת עולה ויורד, הבא על שבועת העדות, שבועת ביטוי, וטמא שנכנס למקדש או אכל קדשים. [ויש עוד קרבנות עולה ויורד, של יולדת ומצורע, המבוארים בפרשות תזריע ומצורע].

"חטאת קבועה של יחיד" היא החטאת הבאה על רוב השגגות, שמביא החוטא היחיד על חטאו כבשה או שעירה. ונקראת חטאת "קבועה", משום שאינה משתנית בין עשיר לעני.

"חטאת נשיא" מביא הנשיא שחטא בשגגה באותן עבירות אשר ההדיוט מביא עליהן

ד"א) "ואם לא תגיע ידו". וכן "ואם לא תשיג ידו". ודורש רבי יוסי הגלילי: מי שבא לידי עניות הוא זה שמביא קרבן עולה ויורד, יצא נשיא, שהוא עשיר ואינו בא לעולם לידי עניות.

רבי עקיבא ורבי שמעון אומרים שהנשיא חייב בעולה ויורד כהדיוט.

ורבי אליעזר מחלק בין טומאת מקדש וקדשיו שחייבים עליה כרת ובין שבועות שאין בהם כרת. ששעיר הנשיא בא על כל שגגת כרת, גם על אלה שהיחיד מביא עליהן קרבן עולה ויורד, ולכן הוא מביא שעיר לחטאת גם על טומאת מקדש וקדשיו, כיון שבזדון חייבים עליה כרת.

אך על שבועת העדות ושבועת ביטוי שאינם בכרת, דין הנשיא שוה לדין ההדיוט — שמביא קרבן עולה ויורד.

ולפי זה תרצינו, שהתנא נקט מניא ד"חמישה חייבים קרבן עולה ויורד" **משום דקתני סיפא** של המשנה במסכת הוריות: **נשיא — כיוצא בהן!** שדינו כמו בית דין הגדול. והיינו, כשם שבית דין הגדול אינם מביאים פר העלם דבר אלא על שהורו היתר בעבירות שהיחיד מביא עליהן חטאת קבועה, ולא בעבירות שהיחיד חייב עליהן קרבן עולה ויורד, כך הנשיא אינו מביא שעיר על עבירות אלו.

ורבי אליעזר חולק שם וסובר שנשיא מביא שעיר אפילו על טומאת מקדש וקדשיו כביתר החטאים, למרות שהיחיד מביא עליהן קרבן עולה ויורד.

ולפיכך תני במשנה לקמן במסכתין, המספר **חמשה**, ללמד שכל אדם המביא קרבן על אחד מחמשה דברים אלו, כולל הנשיא שהתחייב להביא קרבן חטאת על טומאת מקדש וקדשיו שהיא בכרת, מביא דוקא קרבן עולה ויורד, ואין מי שמביא עליהם חטאת קבועה. **ולאפוקי מדרבי אליעזר, דאמר: נשיא מביא על טומאת מקדש וקדשיו שעיר.**

שאילולא נקט התנא את המנין "חמישה", היינו סבורים להגיה את המשנה, ולהעמידה בארבעה בלבד, וכרבי אליעזר. שהיינו מוציאים ממנה את טומאת מקדש וקדשיו, כיון שאין הכל מביאים עליה קרבן עולה ויורד, כגון הנשיא, אליבא דרבי אליעזר. שלפי רבי אליעזר חייב הנשיא שעיר על טומאת מקדש וקדשיו, ולא קרבן עולה ויורד.

אלא, אתיא האי מתניתין או כרבי יוסי הגלילי, שסובר שהנשיא פטור לגמרי על כל הקרבנות שההדיוט חייב קרבן עולה ויורד. או כרבי עקיבא ורבי שמעון שסוברים שהנשיא מביא קרבן עולה ויורד [ולא שעיר] אפילו על טומאת מקדש וקדשיו שזדונה כרת. ולכן שפיר מתני "חמשה", כי כל החייבים בקרבן על כל חמשת העבירות הללו, הרי הם חייבים עליו קרבן עולה ויורד.

תו הוינן בהא דתנן (בבא קמא דף ב.): **ארבעה אבות נזיקין — מנינא למה לוי?**

לאפוקי מדרבי אושעיא. דאמר (שם דף ד): **שלושה עשר אבות נזיקין הן. [ואף על פי שהשם "אב" ניתן לדין שיש לו תולדות,**

והוינן בה: בשלמא שיהיה פטור לגמרי מחטאת כשעשה כולן בשוגג בהעלם אחד, לא מצית אמרת⁽¹⁰⁾. דכתיב (ויקרא יח כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה — ונברתו", ומאחר שכתוב בכלם כרת על המזיד, ממילא בשוגג הוי שגגת כרת שחייב חטאת. [כן פירש רגמ"ה, ועי' שיט"מ בהשמטות אות יד.]

אלא מה שיש להקשות הוא: אימא אם עבר חדא נתחייב חדא, אך גם אם עבר על כולחו בהעלם אחת נמי אינו חייב אלא אחת, דמנין לנו שאינו יוצא בחטאת אחת על כולן ביחד?

[הח"ח זצ"ל בלקוטי הלכות כתב שהשאלה היא רק בעריות, שהתורה כללה את כולן בכרת אחד בסוף פרשת אחרי מות. אבל בשאר איסורים שכתוב בכל אחד כרת בפני עצמו פשיטא שחייב על כל אחד ואחד בפני עצמו, ולא צריך לזה את הדרשה שבסמוך.]

ואילו לאבות של רבי אושעיא אין תולדות, מכל מקום נקראים אבות משום שדינם שוה לדין הארבעה אבות — שמשלם ממיטב קרקעותיו].

ולרבי אושעיא — מניינא ידידיה למה לי?

לאפוקי מדרבי חייא. דאמר (שם): עשרים וארבעה אבות נזיקין.

ולרבי חייא — מניינא למה לי?

לאפוקי מסור שהלשין על חבירו אצל עכו"ם, ועל ידי זה הפסיד לו ממון. ומפגל, כהן ששחט קרבן של ישראל על מנת לאכול חוץ לזמנו, שפסול, ונמצא שהפסידו את קרבנו⁽⁹⁾.

והדרגין לבאר דברי רבי יוחנן: אמר מר [רבי יוחנן]: התנא נקט מניינא כדי ללמד שאם עשאן כולן בהעלם אחת שחייב על כל אחת ואחת.

9. רש"י מפרש שאמנם מסור ומפגל חייבים לשלם, אך מכל מקום אינם משלמים ממיטב, הואיל ולא הזיקו אלא על ידי דיבור, והזיק שאינו ניכר הוא [ואינו אלא קנס מדרבנן], ולכן לא מנאו רבי חייא. והתוס' הקשו עליו, שבבבא קמא [ה א] מבואר בגמרא, שאין דין המפגל חלוק משאר הנזקין, ומה שלא שנו רבי חייא הוא משום שלא דיבר בדיני קדשים.

ובמים קדושים תירץ, שהסוגיא במסכת בבא קמא סברה שהזיק שאינו ניכר נחשב הזיק, ולכן אמרו שם שמפגל חייב לשלם כמזיק גמור ממיטב. ואילו רש"י מפרש הסוגיא כאן כדברי האומר "הזיק שאינו ניכר לאו שמיא הזיק", ולכן כתב שלדבריו אינו משלם ממיטב הואיל והוא רק קנס מדרבנן.

10. הקשה הבאר שבע, לשם מה הוצרכה הגמרא לומר זאת, ואיך היה סלקא דעתך לומר כן? ותירץ, שהיינו סוברים שכל חיוב הכרת הוא

9. רש"י מפרש שאמנם מסור ומפגל חייבים לשלם, אך מכל מקום אינם משלמים ממיטב, הואיל ולא הזיקו אלא על ידי דיבור, והזיק שאינו ניכר הוא [ואינו אלא קנס מדרבנן], ולכן לא מנאו רבי חייא. והתוס' הקשו עליו, שבבבא קמא [ה א] מבואר בגמרא, שאין דין המפגל חלוק משאר הנזקין, ומה שלא שנו רבי חייא הוא משום שלא דיבר בדיני קדשים.

ובמים קדושים תירץ, שהסוגיא במסכת בבא קמא סברה שהזיק שאינו ניכר נחשב הזיק, ולכן אמרו שם שמפגל חייב לשלם כמזיק גמור ממיטב. ואילו רש"י מפרש הסוגיא כאן כדברי האומר "הזיק שאינו ניכר לאו שמיא הזיק", ולכן כתב שלדבריו אינו משלם ממיטב הואיל והוא רק קנס מדרבנן.

מתקוף לה רב ביבי בר אבוי: אימא דרק ביחס לאחותו, דפרט בה קרא כרת מיוחד, נחייב חרא עלה בפני עצמה, כשעשאה יחד עם האחרים. ואילו כולן, שלא כתב בהן כרת לכל אחד אלא נכללו בכרת אחד, נימא כיון דעשאם בהעלם אחת, לא נחייב אלא אחת — שהרי כולן נכללו בכרת אחת⁽¹¹⁾.

ותמהינן על קושיית רב ביבי: ולרב ביבי בר אבוי, וכי מי לית ליה חרא דתניא: כל דבר שחיה בכלל, ויצא מן הכלל ללמד — לא ללמד על עצמו בלבד יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא! והרי זוהי אחת משלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן!?

כיצד: כתיב (ויקרא ז כ) "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", וקשה: מדוע צריך פסוק מיוחד בשלמים לחייב כרת למי שאכלם בטומאה? והלא שלמים בכלל כל הקדשים שנאמר בהם כרת על אכילתם בטומאה היו. דכתיב בפרשת אמור (שם כב ג) "אמור אליהם

אמנם לעיל בתחילת הגמרא משמע שיש חידוש בכל הכריתות שחייב עליהן בפני עצמן, שלזה נקט התנא מנין שלושים ושש כריתות. וכן משמע ברמב"ם פרק ד משגגות הלכה א.]

אמר רבי יוחנן: לכך יצאה כרת באחותו — שעל אף שבכל העריות כתוב כרת אחד הכולל את כולן ביחד, דכתיב בפרשת אחרי מות (שם) "ונכרתו הנפשות העושות", בכל זאת כתבה התורה בערוה דאחותו כרת לחוד.

דכתיב בפרשת קדושים (שם יט יז) "ואיש אשר יקח את אחותו — ונכרתו לעיני בני עמם".

ומדוע יצאה אחותו מן הכלל לכתוב בה כרת בפני עצמו? כדי לחלק ולומר שעל כל אחד ואחד מחיובי הכרת שבעריות מתחייבים חטאת בפני עצמה, ואפילו אם יעשה אותם בהעלם אחד.

שמה נשמע אפילו בעשאן כולן.

11. הקשה השיטה מקובצת [טו], הרי יש עוד כמה עריות שפירט בהם הפסוק כרת בפירוש, כמו נדה ואחות אביו, ועוד [עייין ויקרא כ יח-כא], ואיך נאמר שיהיה רק חיוב אחד בכל העריות מלבד אחותו? ותירץ, מאחר וראינו שהתורה כללה כל העריות בכרת אחד, אף על פי שהן מחולקות באזהרה שלהן, היינו מסיקים מכך שאין בהן חילוק חטאות, ומשום כך היינו אומרים שגם נדה ואחות אביו שפרט בהן הכתוב כרת, אין זה כ די לומר שיהיה בהן חילוק חטאות, אלא היינו דורשים כל אחד מהם

רק כשעבר על כולן, אבל כשעבר רק על מקצת מהן אינו חייב, ולזה אמרה הגמרא, ממה שנאמר "מכל" [שמשמעותו אפילו מקצת] אנו דורשים שאפילו על מקצת מהן יש חיוב כרת.

והערוך לנר העיר על דבריו, שמסידור דברי הגמרא נראה, שמדברים כאן לענין עשאן כולן בהעלם אחד, ולא על עשה מקצתן. ומשום כך הוא רוצה לפרש באופן אחר, שהיינו יכולים לסבור, שכל חיוב הכרת הוא רק כשעשה מקצתן, אבל כשעשאן כולן, מאחר שהוא דבר חמור ביותר, לא יהיה נפטר על ידי עונש כרת לבד, אלא ענשו יהיה חמור יותר, ומשום כך מביאה הגמרא את הפסוק "מכל התועבות",

שכרת דאחותו תלמד על הכלל הדומה לה בלבד, וכך נלמד: **מה אחותו**, שהתורה פירטה בה חיוב בפני עצמו, הרי היא מיוחדת בכך **שהיא ערוה, ואין לה היתר בחיי אוסרה**, שאין אפשרות שתהא מותרת לאחיה. **אף כל ערוה חייבין עליה בפני עצמה רק אם היא ערוה שאין לה היתר בחיי אוסרה. יצאה אשת איש, שיש לה היתר בחיי בעלה**, שהוא האוסרה על כל העולם על ידי הקדושין שקדשה, והוא יכול להתירה על ידי שיגרשנה בגט. ומכיון שאינה דומה לערוה דאחותו, נמעטה שלא יהיו חייבים עליה בפני עצמה כאשר עבר עליה ועל העריות האחרות בהעלם אחד.

ומכח זה הקשה רב ביבי בר אביי שנאמר שבאשת איש לא יהיה חייב עליה בפני עצמה, כי אחותו שיצאה מן הכלל אינה מלמדת על אשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרה. [ורגמ"ה הוסיף שגם נדה יש לה היתר ולא תלמד מאחותו]. ואם כן עדיין נשארה קושית רב ביבי בר אביי!

ותרצינן: **אמר רבי יונה, ואיתמא רב הונא בריה דרב יהושע: אמר קרא בפרשת עריות שבסוף פרשת אחרי מות (ויקרא יח כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה, ונכרתו" — הוקשו כל העריות כולן לאחותו**, שהרי "כל התועבות" כולל כל העריות, גם אחותו, וגם אשת איש ונדה, וכן כולן⁽¹²⁾.

לדורותיכם: כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליו — ונכרתה הנפש ההיא מלפני!".

ואם כן יש לשאול: **למה יצאו שלמים להכתב בכרת בפני עצמו?**

אלא, בא הכתוב להקיש אליהן, וללמד: **מה שלמים שהן קדשי מזבח וחייבין עליהן האוכלם בטומאה כרת — אף כל שהן קדשי מזבח חייבין עליהן כרת. יצאו קדשי בדק הבית**, שהאוכלם בטומאת הגוף אינו חייב כרת.

ואם כן, גם באחותו נאמר שיצאה מן הכלל ללמד על הכלל כולו, ולומר: מה אחותו שהיא בכרת וחייב עליה בפני עצמה, אף כל שהוא בכרת חייב עליו בפני עצמו. ומדוע רב ביבי הקשה שרק באחותו יהיה חיוב בפני עצמו?

ותרצינן: **אמר לך רב ביבי בר אביי — ומינה, מאותה ברייתא שאתה מקשה עלי — ממנה עצמה אביא ראייה לדברי!**

לאו מי אמרת התם לגבי שלמים: יצאו קדשי בדק הבית! [כי מה שיצאו שלמים מן הכלל כדי ללמד על הכלל כולו שחייבים עליו כרת, נאמר רק ביחס לקדשים שדומים לשלמים, שהם קדשי מזבח, אבל לא ביחס לקדשי בדק הבית]. ואם כן, **הכא נמי נאמר,**

בשאר חייבי כריתות, שאינם עריות, לחלק. ותירץ, שבאמת כל מה שהוצרכנו לימוד לענין עריות לחלקם, הוא רק מפני שנאמר בכל העריות כרת אחד, וכמו שכתב רש"י במכות [יד]

לדרשה אחרת, וכמו שמבואר ביבמות [נה א] שדורשים מפסוקים אלו לענין עונש דערירים.

12. הקשה הערוך לנר, הרי עדיין לא ידענו

שהוא דורש שיצא כרת דאחותו לכך, אם כן
— לחלק מנא ליה?

ותרצינן: נפקא ליה מ"ואל אשה בנדת
טומאתה לא תקרב" (ויקרא יח ט), והמלים
"ואל אשה" הן מיותרות, שהיה לו לכתוב
"ולגדה לא תקרב". והיתור בא לחלק על כל
אשה ואשה, נכלומר — לחייב חטאת על כל
שם ושם של איסור שבפרשת עריות לחוד.

ולפי זה מקשינן: ולפי רבנן נמי תיפוק להו
לחלק מ"ואל אשה בנדת טומאתה", ומדוע
הוצרכו ללמוד מהא דיצא כרת
ד"אחותו"⁽¹⁴⁾?

ותרצינן: אין הכי נמי, באמת גם רבנן
לומדים לחלק מ"ואל אשה בנדת דוותה"
ולא מכרת דאחותו.

אלא, כרת דאחותו — למאי אתא?

ללמדנו: מה אחותו חייבין עליה בפני עצמה
אפילו אם עבר עליה יחד עם האחרות, שאת
זה לומדים לחלק, ממה שיצאה אחותו בפני
עצמה, אף כל העריות — כולל אשת איש
— חייבין עליה בפני עצמה.

ומקשינן: ולרבי יצחק, דאמר: כל העריות
שהן חייבי כריתות — בכלל כרת אחד היו
[דהיינו, שנכללו כולן באותו הכרת, וכדכתיב
(ויקרא יח כט) "כי כל אשר יעשה —
ונכרתו הנפשות העושות"⁽¹³⁾], ולמה יצאה
כרת באחותו, רק כדי לדונה שעונשה הוא
בכרת ולא במלקות. וכונתו לחלוק על התנא
של המשנה במסכת מכות (דף כג): שאמר
כל העובר על לא תעשה שיש בו כרת חייב
מלקות ככל שאר לאוין, וכיון שלקה נפטר
מהכרת. ובא רבי יצחק לדרוש מזה שאחותו
יצאה בכרת בפני עצמה ללמד שבלאו שיש
בו כרת, הכרת הוא העונש היחידי על הלאו,
ואין בו מלקות אפילו אם התרו בו. ומאחר

"ונכרתו הנפשות העושות", ואם כן, למה נאמר
אחר כך בפרשת קדושים כרת באופן מסויים
באחותו, על כרחך כדי להשמיענו שיש בה כרת
דוקא ולא מלקות, אף על פי שהאיסור נאמר
באחותו בלשון לאו, ובכל איסורי התורה שנאמר
בהם לאו, יש בהם גם כן מלקות. ומאחר
שלמדנו שכן הדין באחותו, שאין בה מלקות,
הוא הדין גם כן לשאר חייבי כריתות שבתורה,
שאינן בהם מלקות, שהם נלמדים ממנה במדה
של "דבר שהיה בכלל, ויצא מהכלל ללמד,
ללמד על הכלל כולו יצא" [וכמו שמוכח במכות
[כג], שלרבי יצחק אין מלקות בעושה מלאכה
ביום הכפורים, כן כתב הערוך לנר]. ועייין תוס'
מכות [יג] שפירשו הלשון קצת באופן אחר.

14. רש"י כתב, שדעת רבנן החולקים על רבי

[דאף על פי שהם חלוקים בלאוין, מכל מקום
הרי נאמר בהם כרת אחד], ואם כן, בשאר כל
האיסורים שנאמר בכל אחד מהם כרת בפני
עצמו, אין צריך שום לימוד לחלקם, ובאמת
במפטם שמן המשחה והסך ממנו, שנאמר בהם
גם כן כרת אחד, מבואר לקמן בגמרא שלדעת
רבי יוחנן הם אינם חלוקים לחטאות [ולכן, רבי
אלעזר, שנחלק לקמן עם רבי יוחנן, וסובר
שכאשר יש לאוין נפרדים, אף על פי שנאמר
כרת אחד, הרי הם חלוקין לחטאות, נקט
לדוגמא "מפטם וסך", הואיל ובהם הכרת נאמר
במשותף לשניהם. מה שאין כן בשאר חייבי
כריתות].

13. רש"י מפרש, שאחותו היתה בכלל כל
העריות בפרשת אחרי, שעל כולן נאמר שם

ובאופן זה יש שמות איסור מוחלקין בגוף אחד, וסלקא דעתך שחייב רק אחת, כי יתכן כי מה שלמדנו מ"ואל אשה" לחייב על כל אחת היינו רק כאשר עשה שלשה מעשים נפרדים בשלשה גופים ושלוש שמות מוחלקים. לכך כתבה התורה כרת מיותרת באחותו, לרבות שאפילו אם עבר על שלושת האיסורים של האחות במעשה אחד בגוף אחד — שחייב על כל אחת בפני עצמה.

ורבי יצחק, שלומד מכרת דאחותו לפטור חייבי כריתות ממלקות, **הא מילתא**, לחלק באחותו שהיא אחת אביו ואחות אמו, ולחייב עליה שלש חטאות — **מנא ליה?** שהרי לפי דבריו, כרת דאחותו אינו מיותר ללמד דין זה.

נפקא ליה מ"אחותו" דסיפא דקרא [כך גירסת השיט"מ].

דכתיב בסיפא של הפסוק "ואיש אשר יקח את אחותו ונכרתו לעיני בני עמם" — "ערות אחותו גלה". והיינו, שהכרת הנכתב בתחילת הפסוק על אחותו הנזכרת ברישא קאי נמי על אחותו דסיפא. ונמצא דיצאה אחותו דסיפא לדונה בכרת מיותרת, כדי לחלק באחותו שהיא אחת אביו ואחות אמו.

ורבנן, שסוברים שחייבי כריתות לוקים, ולומדים מכרת שכתוב ברישא של הפסוק לחלק באחותו שהיא אחת אביו ואחות אמו, אם כן "אחותו" דסיפא דקרא — **מאי עבדי ליה?**

מיבעי ליה לחלק על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו, שלא תאמר הואיל וכולן אסורות מצד אחוה, ייחשבו כולן כשם אחד של איסור, ויהיה חייב עליהן אם עבר על כולן בהעלם אחד רק חטאת אחת. לכן יצאה אחותו לחלק, לחייב על כל אחת חיוב נפרד.

ומקשינן: **הני שלש עריות דאחותה — למא צריך להו דתצא אחותו בכדי לחלק?**

הרי יש להן **שמות** של איסור מוחלקין, שאף על פי שכולן אסורות באיסור של אחוה, מכל מקום כל אחת אסורה בשם מיוחד של ערוה, ובלאו מיוחד [שכתוב (ויקרא יח ט): ערות אחותך לא תגלה. ושם (יב): ערות אחות אביך לא תגלה. ושם (יג): ערות אחות אמך לא תגלה].

והרי הן גם **גופים** של עריות מוחלקים. ומכיון שיש כאן נשים שונות שכל אחת אסורה בלאו אחר — פשיטא שחייב על כל אחת בפני עצמה, ככל האיסורים שלמדנו מ"ואל אשה" שאם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחד בפני עצמו.

אלא, אימא שיצאה אחותו בכרת בפני עצמה כדי לחלק על אחותו שהיא גם אחות אביו ושחייב גם אחות אמו, ללמד שאם בא עליה בשוגג חייב שלוש חטאות. [וזה יתכן רק ברשע בן רשע, שאחד בא על אמו וילדה לו שתי בנות, ובא על אחת מהן והוליד בן, ובן זה בא על הבת השניה שהיא אחותו מן האב ואחות אמו ואחות אביו (מאמו)].

שלקו נפטרו מידי כריתתן. אולם באמת במכות שם מבואר שיש שלש מחלוקות בדבר,

יצחק היא כרבי חנינא בן גמליאל [מכות כג], שחייבי כריתות נאמר בהם מלקות גם כן, וכיון